

Bankroto proceso administravimo išlaidų nustatymo ir apmokėjimo problemos

Egidija Tamošiūnienė

ORCID ID 0000-0001-6052-9609
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedros partnerystės profesorė, dr.
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6185
El. paštas: egidija.tamosiuniene@gmail.com

Mykolas Kirkutis

ORCID ID 0000-0001-6317-177X
Mykolo Romerio universiteto
Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto lektorius
Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 271 4625
El. paštas: mykolas.kirkutis@icloud.com

Vigintas Višinskis

ORCID ID 0000-0002-7846-2016
Mykolo Romerio universiteto
Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto profesorius, dr. (HP)
Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 271 4625
El. paštas: vigvis@gmail.com

Remigijus Jokubauskas

ORCID ID 0000-0003-4314-850X
Mykolo Romerio universiteto
Teisės mokyklos Privatinės teisės instituto doktorantas
Ateities g. 20, Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 271 4625
El. paštas: remigijus@jokubauskas.org

Šiame straipsnyje tęsiamas juridinių asmenų nemokumo proceso ypatumų tyrimas ir nagrinėjamos juridinių asmenų bankroto proceso administravimo išlaidų nustatymo ir apmokėjimo problemos. Autoriai analizuoja, kokie yra šių išlaidų požymiai bankroto procese ir kaip jos gali būti identifikuojamos ir kokiais kriterijais remiantis turi būti nustatomos. Taip pat vertinama, kokia tvarka administravimo išlaidos apmokamos tais atvejais, kai neviršija administravimo išlaidų šamatos, ją viršija ar juridinio asmens turto nepakanka joms atlyginti.

Pagrindiniai žodžiai: bankroto procesas, administravimo išlaidos, bankroto proceso veiksmingumas, kreditorių autonomija.

Problems of Determination and Payment of Bankruptcy Administration Costs

This article continues the research of peculiarities seen in the insolvency proceedings of legal entities and examines the problems of determination and payment of administrative costs of the bankruptcy proceedings of legal entities. The authors analyze the features of these costs in bankruptcy proceedings and how they can be identified. It also assesses the order in which administrative expenses must be paid in cases where the expenses do not exceed the estimate of administrative expenses, exceed it, or if assets of the legal person are insufficient to reimburse these costs.

Keywords: bankruptcy proceedings, costs of administration, effectiveness of bankruptcy proceedings, autonomy of creditors.

Received: 20/02/2021. Accepted: 28/06/2021

Copyright © 2021 Egidija Tamošiūnienė, Vigintas Višinskis, Mykolas Kirkutis, Remigijus Jokubauskas. Published by Vilnius University Press
This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

Visų bankroto procedūrų vykdymas yra susijęs su tam tikromis išlaidomis, kurios esmingai gali paveikti ir kreditorių, siekiančių reikalavimų patenkinimo bankroto procese, interesus. Bankroto proceso administravimo išlaidos (toliau – ir administravimo išlaidos) yra neatsiejama juridinių asmenų bankroto proceso dalis. Administravimo išlaidų klausimas yra aktualus viso bankroto proceso metu. Visų pirma jis svarbus sprendžiant dėl bankroto bylos iškėlimo (ar skolininko turto pakanka administravimo išlaidoms padengti), taip pat pradėjus bankroto procesą, kai teismas ir kreditoriai turi priimti sprendimą dėl administravimo išlaidų dydžio. Problemų dėl administravimo išlaidų apmokėjimo gali kilti ir pabaigus bankroto procedūras, jei lieka nepadengtos visos administravimo išlaidos. Šiame straipsnyje analizuojamos tik juridinių asmenų bankroto procese patiriamos administravimo išlaidos ir nėra nagrinėjamos šių išlaidų nustatymo, apmokėjimo problemos fizinių asmenų bankroto procese.

Faktiškai patiriamų ir atlyginamų administravimo išlaidų duomenys nurodyti Audito, apskaitos, turto vertinimo ir nemokumo valdymo tarnybos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos (toliau – Tarnyba) 2016–2019 m. parengtoje apžvalgoje¹, iš kurios matyti, kad administravimo išlaidų dydžiai aiškiai skiriasi pagal įmonės pobūdį:

	Mažos įmonės*	Vidutinės įmonės**	Didelės įmonės***
Bankroto procesų dalis	93,5 proc.	4,6 proc.	1,8 proc.
Vidutinė bankroto proceso trukmė	0,9 metų	1,2 metų	1,3 metų
Vidutinė turto vertė	4,7 tūkst.	72,9 tūkst.	1008,9 tūkst.
Vidutiniai kreditorių reikalavimai	55,5 tūkst. Eur	294,9 tūkst. Eur	1524,3 tūkst. Eur
Minimalios bankroto administravimo išlaidos	0,7 tūkst.	3,9 tūkst.	6,6 tūkst.
Maksimalios bankroto administravimo išlaidos	13 tūkst.	27,9 tūkst.	63,9 tūkst.

* Įmonė neturi turto arba turto vertė neviršija 30 tūkst. Eur, kreditorių reikalavimai neviršija 30 tūkst. Eur, kreditorių skaičius neviršija 40 kreditorių.

** Įmonės turto vertė 30–300 tūkst. Eur, kreditorių reikalavimai sudaro 30–300 tūkst. Eur, kreditorių skaičius – nuo 41 iki 80 kreditorių.

*** Įmonės turto vertė viršija 300 tūkst. Eur, kreditorių reikalavimai viršija 300 tūkst. Eur, kreditorių skaičius viršija 80 kreditorių.

Galima teigti, kad administravimo išlaidos yra susijusios su juridinių asmenų turimu turtu ir kreditorių reikalavimų suma. Absoliuti dauguma bankroto procesų Lietuvoje yra susiję su mažomis įmonėmis, todėl, tobulinant administravimo išlaidų atlyginimo institutą, tikslinga atkreipti dėmesį būtent į tokių įmonių bankroto ypatumus.

Lietuvos nemokumo teisės doktrinoje administravimo išlaidoms nėra skiriama daug dėmesio (Kavalnė, 2011; Jokubauskas, 2019; Jokubauskas, Višinskis, 2019), o administravimo išlaidų sąmatos nustatymo ir jų atlyginimo klausimai sistemaiškai apskritai nenagrinėti. Taip pat kol kas nenagrinėtas teismo kompetencijos ir kreditorių autonomijos priimant sprendimus dėl administravimo išlaidų dydžio nustatymo santykis. Šiuo metu galiojantis Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas² (toliau – JANĮ) pakeitė iki tol galiojusį Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymą³

¹ <http://www.avnt.lt/assets/Nemokumas/Duomenys-ir-analiz/Administravimo-ilaidos2019.pdf>

² Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (2019). TAR, 2019-10324.

³ Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 31-1010.

(toliau – ĮBĮ), todėl tikslinga įvertinti, kaip pakito šio instituto teisinis reguliavimas, ar lieka aktuali iki tol formuota teismų praktika šioje srityje. Be to, dėl įvairių šiame straipsnyje nagrinėjamų JANĮ normų, reglamentuojančių administravimo išlaidas, teismų praktika dar nesuformuota, todėl šis straipsnis gali būti aktualus ir teismams sprendžiant bankroto procese kylančius klausimus, susijusius su administravimo išlaidomis.

Šio straipsnio tikslas – atskleisti procesines administravimo išlaidų kvalifikavimo ir apmokėjimo problemas bei įvertinti, ar JANĮ nustatytas teisinis reguliavimas ir teismų praktika šioje srityje atitinka veiksmingo bankroto proceso tikslą. Šiems tikslams pasiekti keliami uždaviniai: i) nustatyti administravimo išlaidų požymius, ii) išnagrinėti administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo problemas ir kreditorių autonomiją jas nustatant, iii) išanalizuoti administravimo išlaidų atlyginimo tvarką ir problemas, kai joms atlyginti nepakanka juridinio asmens turto.

Straipsnyje naudojami įprasti tokiems tyrimams apibendrinamasis, lyginamasis, analitinis metodai. Apibendrinamasis metodas naudojamas darant apibendrinamąsias išvadas, lyginamuoju metodu nagrinėti aktualūs užsienio valstybių teisinio reguliavimo pavyzdžiai. Analitinis metodas naudojamas pateikiant išvadas dėl JANĮ nuostatų, reglamentuojančių administravimo išlaidas, taikymo.

1. Administravimo išlaidų požymiai

Administravimo išlaidų požymių identifikavimas yra reikšmingas bankroto proceso veiksmingumui (JANĮ 1 straipsnio 1 dalis). Įstatyme nesant kriterijų, leidžiančių identifikuoti šias išlaidas, bankroto proceso dalyviams ir teismams kyla kvalifikavimo sunkumų. Požymiai, leidžiantys šias išlaidas atskirti nuo kitų bankroto procese atsirandančių išlaidų (mokėjimų), yra reikšmingi, nes nuo to priklauso tiek kreditorių reikalavimų, tiek bankroto administravimo išlaidų tenkinimo apimtis.

Remiantis JANĮ 73 straipsnio 1 dalimi, bankroto proceso išlaidas sudaro: bankroto proceso administravimo išlaidos; ūkinės komercinės veiklos išlaidos; kintamasis atlygis už bankroto proceso administravimo rezultatus nemokumo administratoriui. JANĮ 73 straipsnio 2 dalyje pateikiamas nebaigtinis bankroto proceso administravimo išlaidų sąrašas, kuris iš esmės atitinka buvusį ĮBĮ reguliavimą ir akceptuoja teismų praktikoje suformuluotas teisės taikymo ir aiškinimo taisykles (pavyzdžiui, dėl bylinėjimosi išlaidų priskyrimo administravimo išlaidoms). Tačiau šiuo metu galiojantis teisinis reguliavimas nenustato administravimo išlaidų kriterijų, kaip šios išlaidos gali būti klasifikuojamos.

UNCITRAL įstatyminėse nemokumo teisės taisyklėse (toliau – UNCITRAL taisyklės) (angl. *Legislative Guide on Insolvency Law*, 2005) nemokumo proceso administravimo išlaidos (angl. *administrative expenses*) suprantamos kaip reikalavimai, į kuriuos įeina proceso išlaidos, pavyzdžiui, nemokumo administratoriaus ir visų nemokumo administratoriaus įdarbintų specialistų atlyginimas, skolos, atsirandančios vykdant nemokumo administratoriaus funkcijas ir pareigas, išlaidos, kylančios iš tęsiamų sutartinių ar kitų teisinių įsipareigojimų, ir bylinėjimosi išlaidos. Taigi UNCITRAL taisyklėse administravimo išlaidos suprantamos kaip išlaidos, reikalingos nemokumo proceso procedūroms atlikti, susijusios su nemokumo administratoriaus atliekamomis funkcijomis administruojant bankroto procesą.

Remiantis Lietuvoje formuojama teismų praktika, pagrindiniai bankroto administravimo išlaidų kriterijai yra jų paskirtis, teisinė prigimtis, subjektai, kurių naudai tos išlaidos apmokamos, ir jų atsiradimo momentas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje). Kasacinio teismo praktikoje administravimo išlaidos suprantamos kaip „<...> išlaidos, susijusios su bankroto procedūromis ir skirtos jų vykdymo išlaidoms apmokėti, kurios būtinos surinkti ir apskaityti bankrutuojančios įmonės turtą, turtines teises, lėšas, tarp jų išreikalauti bankrutuojančios įmonės turtą

iš trečiųjų asmenų neteisėto valdymo, išieškoti skolas iš įmonės skolininkų ir nuostolių, patirtų dėl neteisėtų kitų asmenų veiksmų, įskaitant išlaidų, patirtų dėl teisminių procesų, atlyginimą. Taip pat prie jų priskirtinos išlaidos, patirtos dėl turto saugojimo, vertinimo, pardavimo, kitos išlaidos, atsiradusios atliekant ĮBĮ normų nustatytus veiksmus“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje). Be to, vienas iš šias išlaidas kvalifikuojančių požymių yra jų atitiktis bankroto proceso tikslams (nepertraukiamas, greitas ir sklandus bankroto procesas) (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje).

Praktikoje administravimo išlaidomis laikomos, pavyzdžiui, išlaidos, atsiradusios iš ikisutartinių santykių dėl bankrutavusios įmonės turto pardavimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje); bylinėjimosi išlaidos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje); teismo sprendimo įvykdymo atgręžimo išlaidos (Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje). Tačiau bylinėjimosi išlaidos, atsiradusios iki bankroto bylos iškėlimo, nelaikomos administravimo išlaidomis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje), o priskiriamos kreditorių reikalavimams. Be to, prie šių išlaidų nepriskiriamos ir bylinėjimosi išlaidos, kai ieškinytis pareikštas įmonei dar nesant iškeltos bankroto bylos, o bankroto administratorius į bylą įstojo tik apeliacinėje instancijoje (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje). Šis administravimo išlaidų aiškinimas kelia abejonių, nes bylinėjimosi išlaidų paskirstymas galimas tik išnagrinėjus ginčą iš esmės. Tai atvejais, kai nemokumo administratorius į bylą įstoja apeliacinėje instancijoje ir šis teismas iš esmės pakeičia pirmosios instancijos teismo sprendimą, taip pat paskirsto bylinėjimosi išlaidas, kyla bylinėjimosi išlaidų priteisimo iš administruoti skirtų lėšų klausimas, nes skirstant bylinėjimosi išlaidas įmonė teisminiame procese jau būna atstovaujama bankroto administratoriaus. Viena vertus, tokios išlaidos turėtų būti priteisiamos iš administruoti skirtų lėšų, jeigu kitos šalies jos buvo patirtos po bankroto bylos iškėlimo. Kita vertus, toks bylinėjimosi išlaidų paskirstymas galėtų būti sudėtingas tais atvejais, kai visos bylinėjimosi išlaidos faktiškai būtų patiriamos (apmokamos) viso proceso kurios nors instancijos teisme pabaigoje. Autorių nuomone, teisinį tikrumą ir aiškumą užtikrintų toks aiškinimas, pagal kurį nemokumo administratorius, įstodamas į jau pradėtą teisminį procesą, turėtų įvertinti tokio proceso perspektyvas ir apsispręsti dėl tolesnio siekio bylinėtis ar ne. Jei nemokumo administratorius nepalaikytų tokio teismo proceso, t. y. nepalaikytų nemokios įmonės pareikštų reikalavimų arba pripažintų nemokiai įmonei pareikštus reikalavimus, kitos šalies patirtos bylinėjimosi išlaidos neturėtų būti priteisiamos iš bankroto procesui administruoti skirtų lėšų. Priešingu atveju tokios išlaidos turėtų būti priteisiamos iš bankrotui administruoti skirtų lėšų, nepaisant jų atsiradimo momento.

Apibendrinant galima teigti, kad išlaidos laikomos administravimo išlaidomis, jeigu atitinka tokius požymius: i) pirma, jos atsirado po bankroto bylos iškėlimo. Tai yra fakto klausimas, siejamas su nutarties dėl įmonės bankroto bylos įsiteisėjimu; ii) antra, jos yra būtinos, tiesiogiai susijusios su bankroto proceso procedūromis. Tai yra vertinamasis kriterijus, kuris priklauso nuo konkrečių išlaidų pobūdžio ir jų ryšio su bankroto procesu. Bet kuriuo atveju administravimo išlaidų pagrįstumą (būtinumą ir dydį) privalo pagrįsti nemokumo administratorius. Jeigu nemokumo administratorius patiria nepagrįstų išlaidų, jų atlyginimo našta tenka pačiam administratoriui. Autorių nuomone, šie administravimo išlaidų požymiai atitinka nuosekliai iki JANĮ priėmimo formuotą teismų praktiką ir, siekiant užtikrinti teisinį aiškumą, teismų formuojamos praktikos tęstinumą, tokie praktikoje suformuoti kriterijai turėtų būti taikomi ir remiantis JANĮ (Tamošiūnienė *et al.*, 2020).

Administravimo išlaidos turi būti atskiriamos nuo einamųjų mokėjimų (JANĮ 2 straipsnio 2 dalis), kurie mokami juridiniam asmeniui vykdant ūkinę komercinę veiklą nemokumo proceso metu (JANĮ 63 straipsnio 3 dalis) ir mokami bei išieškomi tik iš ūkinės komercinės veiklos pajamų (JANĮ 63 straipsnio

3 dalis). Einamieji mokėjimai, skirtingai nei administravimo išlaidos, mokami ne iš bankrutavusio juridinio asmens turto, bet iš gautų pajamų vykdant ūkinę komercinę veiklą. Einamųjų mokėjimų paskirtis – užtikrinti ūkinės komercinės veiklos tęstinumą. Einamieji mokėjimai nėra skirti bankroto proceso administravimo metu patiriamoms išlaidoms padengti. Jeigu tam tikros išlaidos pagal savo teisinę prigimtį skirtos bankroto procedūroms atlikti, kreditorių interesams bankroto procedūrų metu ginti, įmonės veiklai (išskyrus ūkinę komercinę veiklą) užtikrinti, tokios išlaidos turi būti dengiamos iš administravimo išlaidų sąmatos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje).

Nagrinėjant administravimo išlaidų požymius taip pat tikslinga įvertinti asmenis, kurių reikalavimai atlyginami iš bankroto proceso administravimo išlaidoms skirtų lėšų. Teismų praktikoje pagrįstai teigiama, kad administravimo išlaidos yra nemokios įmonės skola, kuri susidaro dėl vykdomo bankroto proceso ir yra apmokama pirmiausia iš bankroto proceso metu surinktų lėšų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje). Kiekvienas asmuo, turintis reikalavimo teisę kitam asmeniui, kylančią iš prievolinių teisinių santykių, laikytinas kreditoriumi (CK 6.1 straipsnis). Asmuo, turintis reikalavimą nemokiai įmonei, kuris tenkinamas iš bankrotui administruoti skirtų lėšų, laikytinas įmonės kreditoriumi, kuris turi teisę į savo reikalavimo įgyvendinimą ir patenkinimą. Toks reikalavimas turi atsirasti pradėjus bankroto procesą. Todėl kreditorius, kurių reikalavimai atsiranda pradėjus bankroto procesą, siūlome laikyti „naujaisiais kreditoriais“ (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje). Tokie kreditoriai turi būti atskiriami nuo bankrutuojančios įmonės kreditorių, kurių reikalavimai atsirado iki bankroto proceso pradžios ir tenkinami JANĮ 94 straipsnyje nustatyta eiliškumo tvarka.

Tačiau tokių „naujųjų kreditorių“ reikalavimo įgyvendinimas yra specifinis, nes kita prievolinio santykio šalis yra bankrutuojantis (bankrutavęs) juridinis asmuo, kurio veiklai, reikalavimams vykdyti taikomas specialus teisinis režimas (bankroto procesas). Todėl specifinis yra ir tokio kreditoriaus reikalavimo teisės tenkinimas – jis tenkinamas iš kreditorių susirinkimo nustatytų bankroto procesui administruoti skirtų lėšų. Tokių bankrutuojančios įmonės kreditorių teisinės gynybos priemonės siekiant įgyvendinti savo reikalavimo teisę į skolininką (bankrutuojančią įmonę) yra ribotos, joms taikomos bankroto procesą reglamentuojančios teisės normos. Tačiau, skirtingai nei kitų kreditorių, „naujųjų kreditorių“ reikalavimai tenkinami bankroto proceso eigoje, nelaukiant turto realizavimo (likvidavimo) etapo. Be to, kadangi šių kreditorių, kaip ir visų kitų kreditorių, reikalavimai tenkinami iš bankrutuojančio (bankrutavusio) juridinio asmens lėšų, išregistravus bankrutavusią įmonę, nebelieka subjekto, kuriam galėtų būti reiškiamas reikalavimas.

2. Administravimo išlaidų nustatymas

Pradėjus bankroto procesą, nedelsiant turi būti sprendžiama dėl administravimo išlaidų nustatymo. Vienas iš esminių nemokumo teisės tikslų – juridinio asmens turto vertės (angl. *net company value*) didinimas, kuris įgyvendinamas patiriant kuo mažiau administravimo išlaidų nemokumo procese (Eidenmüller, 2016–2017, p. 8).

Administravimo išlaidų nustatymas, jų sąmatos tvirtinimas yra priskiriamas kreditorių susirinkimo kompetencijai. Bankroto administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo procedūra prasideda administravimo išlaidų sąmatą pirmą kartą tvirtinant kreditorių susirinkime, o vėlesni administravimo išlaidų sąmatos keitimai yra ne savarankiškos procedūros, o administravimo išlaidų sąmatos procedūros sudedamoji dalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje). Tai reiškia, kad kreditorių susirinkimui patvirtinus administravimo išlaidų sąmatą, toliau gali būti sprendžiama dėl sąmatos korekcijų.

Administravimo išlaidos turi būti subalansuotos ir atitikti bankroto procesui keliamus tikslus. Jei kreditoriai nustato per mažą administravimo išlaidų dydį, nemokumo administratorius gali būti nesuinteresuotas ieškoti veiksmingiausių bankroto proceso baigimo būdų, nebūtų užtikrinamas tinkamas turto administravimas, saugojimas, kiltų problemų dėl administravimo išlaidų tinkamo apmokėjimo. Kita vertus, per didelės bankroto administravimo išlaidos reiškia, kad liks mažiau juridinio asmens turto kreditorių reikalavimams patenkinti, nors kreditorių reikalavimų patenkinimas kuo didesne apimtimi bankroto procese yra esminis bankroto proceso tikslas. Analizuojant administravimo išlaidų reguliavimą ir JANĮ parengiamuosius darbus, matyti, kad buvo siekiama atskirti teismo ir kreditorių kompetenciją šioje srityje. Bankroto proceso reglamentavime išskirtos pradinės administravimo išlaidos, kurias tvirtina teismas, ir administravimo išlaidos, tvirtinamos kreditorių susirinkimo⁴.

Remiantis JANĮ 74 straipsnio 1–3 dalyse nustatyta tvarka, nemokumo administratorius turi operatyviai (ne vėliau kaip per 20 dienų nuo nutarties iškelti bankroto bylą įsiteisėjimo dienos) pateikti teismui tvirtinti pradinių administravimo išlaidų, kurios reikalingos bankroto procesui administruoti iki patvirtinant bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatą kreditorių susirinkime, sąmatą. Prie šios sąmatos turi būti pridėti tokias išlaidas pagrindžiantys skaičiavimai. Teismas klausimą dėl pradinių administravimo išlaidų sąmatos išsprendžia motyvuota nutartimi, kurios apskundimas apeliacine tvarka ribojamas. Tokia teismo nutartimi patvirtinta administravimo išlaidų sąmata nemokumo administratorius turi vadovautis iki pirmojo kreditorių susirinkimo. Tačiau įstatyme pagrįstai nustatyta galimybė šią pradinių administravimo išlaidų sąmatą keisti, kai atsiranda naujos aplinkybės, dėl kurių būtina imtis skubių priemonių apsaugoti juridinio asmens ir jo kreditorių interesus. Tokių pakitusių išlaidų pagrįstumą vertina teismas.

Vėlesnėse bankroto proceso stadijose sprendimus dėl administravimo išlaidų tvirtinimo priima kreditorių susirinkimas. JANĮ 75 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad paskirtas nemokumo administratorius privalo pirmajam kreditorių susirinkimui pateikti administravimo išlaidų sąmatą, į kurią įtrauktos ir turėtos pradinės administravimo išlaidos. Šio straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad administravimo išlaidų sąmatą tvirtina ir keičia kreditorių susirinkimas, įvertinęs išlaidų būtinumą ir pagrįstumą. Toks reguliavimas reiškia, kad būtent nemokumo administratorius turi nustatyti, kokio konkretaus administravimo išlaidų dydžio reikia atlikti bankroto proceso administravimo veiksmus. Pažymėtina, kad toks administravimo išlaidų tvirtinimo modelis skiriasi nuo ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalies, kurioje nustatyta, kad administravimo išlaidų sąmatą tvirtina, keičia ir disponavimo administravimo išlaidomis tvarką nustato kreditorių susirinkimas, atsižvelgdamas į Vyriausybės patvirtintus bankroto administravimo išlaidų rekomendacinius dydžius. Tai reiškia, kad JANĮ nebe nustato reikalavimo kreditorių susirinkimui, sprendžiančiam dėl administravimo išlaidų dydžio, vertinti nustatytų rekomendacinių administravimo išlaidų dydžio. Iš JANĮ parengiamųjų dokumentų matyti, kad ĮBĮ 36 straipsnio 2 dalyje nustatyta taisyklė buvo laikoma nepagrįstai ribojančia juridinio asmens kreditorių teises ir pripažinta, kad kreditoriai turėtų patys ginti savo teises nemokumo procese ir aktyviai dalyvauti nustatant administravimo išlaidų dydį. Todėl manoma, kad administravimo išlaidų riboti teisės aktais netikslinga, nes kartais užtikrinti tokio teisinio reguliavimo reikalavimų laikymąsi objektyviai gali būti neįmanoma⁵.

⁴ Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto 2018 m. spalio 23 d. aiškinamasis raštas Nr. XIII-P-2777 [interaktyvus] (modifikuota 2020-03-08). Prieiga per internetą: <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0654d060d68b11e8a3fadd00a256c61a?fwid=-1cu7qroksn> [Žiūrėta 2021 m. vasario 25 d.].

⁵ Ten pat.

Administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimas yra kreditorių susirinkimo teisė, kurios tinkamo įgyvendinimo priežiūrą, esant įmonės administratoriaus ar kitų dalyvaujančių byloje asmenų skundams, atlieka teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje). Administratoriui, teikiančiam kreditorių susirinkimui tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą, tenka pareiga motyvuotai pagrįsti, kodėl atitinkamos administravimo išlaidos yra būtinos ir kodėl būtent toks išlaidų dydis reikalingas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje).

Kokias aplinkybes turi vertinti kreditorių susirinkimas, sprenddamas dėl administravimo išlaidų būtinumo ir pagrįstumo? Šios aplinkybės įstatyme nėra apibrėžtos, tačiau lingvistiškai aiškinant šias sąvokas, galima teigti, kad šios išlaidos turi būti reikalingos bankroto administravimo procedūroms atlikti ir yra tiesiogiai su jomis susijusios. Manytina, kad kai kurios išlaidos yra iš esmės būtinos kiekvieno bankroto proceso metu, pavyzdžiui, išlaidos buhalterinėms paslaugoms, ir pan. Kreditoriai turi teisę prašyti nemokumo administratorių pateikti išlaidų skaičiavimus, jų pagrįstumą pagrindžiančius duomenis. Kreditorių nustatomos administravimo išlaidos turėtų būti paskirstomos taip, kad iš jų būtų laiku padengiamas ne tik nemokumo administratoriaus bazinis atlyginimas, bet ir kitos išlaidos, būtinos bankroto procesui administruoti.

Kaip matyti iš JANĮ parengiamųjų darbų, įstatymų leidėjo siekis buvo suteikti daugiau autonomijos patiems kreditoriams spręsti, kokios išlaidos yra būtinos ir reikalingos. Suprantama, kad kreditoriai siekia, jog administravimo išlaidos būtų kuo mažesnės. Tačiau praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad administravimo išlaidų dydis turi būti grindžiamas objektyviais kriterijais, o ne kreditorių daugumos palankumu ar nepalankumu bankroto administratoriui (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje). Taip pat pripažįstama, kad nors administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo ir keitimo klausimai priskirti kreditorių susirinkimo kompetencijai, sprendžiant šiuos klausimus visada būtina atsižvelgti į šių išlaidų paskirtį, kreditorių teises, taip pat būtinumą nepažeisti bankrutuojančios (bankrutavusios) įmonės savininkų teisių ir interesų (Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje). Todėl kreditoriai, sprenddami dėl administravimo išlaidų sąmatos dydžio, turėtų įvertinti ir veiksmingo bankroto proceso tikslą, objektyvų konkrečių išlaidų patyrimo poreikį.

JANĮ 75 straipsnio 3 dalyje nustatyta administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo tvarka, kai to nepadarо kreditorių susirinkimas. Pagal nustatytą išimtį tokiais atvejais sprendimą dėl administravimo išlaidų dydžio priima teismas. Tokia teismo kompetencija yra pagrįsta, susijusi su teisėjo vadovavimo procesui principu (JANĮ 3 straipsnio 4 punktas), nes nesant patvirtintos administravimo išlaidų sąmatos, šis procesas negali vykti. Teismas, sprenddamas dėl administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo, taip pat taiko būtinumo ir pagrįstumo kriterijus. Tokiu atveju teismas turėtų įvertinti, ar sąmatoje nurodytos išlaidos pagal teisinę prigimtį atitinka administravimo išlaidų sampratą ir ar išlaidų dydžiai atitinka protingumo ir teisingumo kriterijus, taip pat ar laikytasi kreditorių susirinkimo sušaukimo ir nutarimų priėmimo tvarkos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje).

Kreditorių susirinkimas, įvertinęs administratoriaus nurodytas jau patirtas ir būsimas išlaidas, tvirtina administravimo išlaidų sąmatą. Pareiga motyvuotai pagrįsti tokių išlaidų ir jų dydžio būtinumą tenka nemokumo administratoriui, teikiančiam tvirtinti administravimo išlaidų sąmatą. Kreditorių susirinkimas dėl konkrečių išlaidų ir jų sumų dydžio tvirtinimo ar netvirtinimo turi nuspręsti motyvuotai, atsižvelgdamas į tai, kokios yra objektyvios išlaidų atsiradimo priežastys, vadovaudamasis geros moralės nuostatomis, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. Kreditorių susirinkimas turi teisę dėl atsiradusių naujų aplinkybių (papildomų išlaidų) pildyti šią sąmatą ir nustatytos išlaidos, esant objektyvių priežasčių, gali būti didinamos.

Administravimo išlaidų sąmata apibrėžia išlaidų, kurios turės būti apmokamos iš bankrutavusios įmonės turto (parduoto arba perduoto kreditoriams) vertės, ribas. Administratorius negali pagrįstai

tikėtis gauti administravimo išlaidų padengimo didesne apimtimi nei kreditorių patvirtinta sąmata (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje). Atlyginamos tik faktiškai patirtos administravimo išlaidos, neviršijančios kreditorių patvirtintos sąmatos ribų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje).

Taigi, administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimas yra kreditorių susirinkimo kompetencija, į kurią teismas gali įsiterpti išimtiniais atvejais (kai tvirtinama pradinė administravimo išlaidų sąmata ar kreditorių susirinkimas nepatvirtina administravimo išlaidų sąmatos). Tokia kreditorių susirinkimui suteikta kolektyvinė teisė yra pagrįsta, nes šios išlaidos tenkinamos iš bendro sukaupto juridinio asmens turto, iš kurio vėliau bus tenkinami ir kreditorių reikalavimai. Taip pat pozityviu teisinio reguliavimo pavyzdžiu laikytina didesnės kreditorių autonomijos suteikimas kreditoriams sprendžiant dėl administravimo išlaidų sąmatos tvirtinimo, nes tokiu būdu kreditoriai gali spręsti, kiek ir kokių reikia administravimo išlaidų. Kreditoriai, sprenddami dėl tokių išlaidų dydžio, turi įvertinti jų poreikį, būtinumą ir ryšį su bankroto administravimo procedūromis.

3. Administravimo išlaidų atlyginimo tvarka

Administravimo išlaidos bankroto procese įprastai yra apmokamos iš skolininko turto. Tai reiškia, kad iš esmės skolininkas pats padengia administravimo išlaidas ir skolininko kreditoriai šių išlaidų nepatiria. Tačiau kreditorių, kurių reikalavimai atlyginami iš administravimo išlaidoms skiriamų lėšų, reikalavimai yra prioritetingi ir turi būti tenkinami anksčiau nei kitų kreditorių reikalavimai (Bork, 2020).

Įstatyme nereglamentuojama, kokia tvarka ir kaip turi būti apmokėtos administravimo išlaidos. Todėl kyla klausimas, kokia tvarka turi būti tenkinami kreditorių reikalavimai, kurie atlyginami iš bankroto proceso administravimo išlaidoms skirtos sumos? Kokia tvarka dengiamos šios išlaidos, jeigu nebelieka juridinio asmens turto?

Administravimo išlaidos, į kurias kreditoriai įgyja teisę po bankroto bylos iškėlimo, išieškamos ne CPK nustatyta tvarka, bet jos kreditoriui sumokamos įstatyme nustatyta tvarka, t. y. pirmiau už kitus kreditorius, neturinčius teisės į tokio pobūdžio išlaidų atlyginimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje). Todėl bankroto procese visų pirma svarbu atlyginti administravimo išlaidas.

Užsienio šalių teisėje taip pat pripažįstamas bankroto administravimo išlaidų tenkinimo prioritetas. Pavyzdžiui, Vokietijos nemokumo įstatymo 53 straipsnyje nustatyta, kad iš bankrutuojančios įmonės turto visų pirma dengiamos nemokumo proceso išlaidos ir kitos skolos. Šio įstatymo 54 straipsnyje nurodyta, kad nemokumo proceso išlaidomis laikomos bylinėjimosi išlaidos nemokumo procese, atlyginimas nemokumo administratoriui ir kreditorių komiteto nariams, o pagal 55 straipsnį, skolomis, tenkinamomis iš įmonės turto, laikomos, pavyzdžiui, skolos, kylančios iš nemokumo administratoriaus veiksmų; prievolių, kylančių iš abipusių susitarimų, vykdomų dėl įmonės turto ir kt. Latvijos nemokumo įstatymo 168 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad juridinio asmens nemokumo proceso išlaidos atlyginamos iš skolininko turto.

Praktikoje pagrįstai pripažįstama, kad administravimo išlaidos nėra susijusios su asmenine nemokumo administratoriaus nuosavybe ir jos atlyginamos iš bankrutuojančios įmonės turto. Pavyzdžiui, vienoje byloje nustatyta, kad, likus nepatenkintų administravimo išlaidų ir išregistravus iš Juridinių asmenų registro bankrutavusią įmonę, nemokumo administratorius neturi atlyginti nepatenkintų reikalavimų (Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje). Tokia išvada yra pagrįsta, nes, baigus juridinio asmens bankroto procedūras, juridinį asmenį išregistravus iš Juridinių asmenų registro, jis laikomas pasibaigusiu ir nebegali turėti prievolių įsipareigojimų. Juridinio asmens

likvidavimas yra vienas iš prievolės pasibaigimo pagrindų. Atitinkamai, užbaigus bankroto procedūras, nutrūksta ir nemokumo administratoriaus įgaliojimai administruoti bankroto procesą.

Tačiau problemų kyla dėl administravimo išlaidų atlyginimo, kai nepakanka juridinio asmens turto joms apmokėti. Administravimo išlaidų tenkinimas tiesiogiai priklauso nuo įmonės turimo turto (lėšų), kurį kreditoriai gali skirti administravimo išlaidoms atlyginti. Analizuojant administravimo išlaidų tenkinimą, gali būti skiriamos kelios situacijos priklausomai nuo patvirtintos administravimo išlaidų sąmatos ir bankrutuojančios įmonės turto.

Pirma, įmonė turi pakankamai turto atlyginti administravimo išlaidas ir jos neviršija patvirtintos sąmatos. Tokiu atveju šios išlaidos tiesiog atlyginamos iš bankroto procesui administruoti skirtų lėšų pagal patvirtintą sąmatą. Tai reiškia, kad tokiu atveju nemokumo administratorius neperžengia nustatytos administravimo išlaidų sąmatos ribos.

Antra, įmonė turi pakankamai turto atlyginti administravimo išlaidas, tačiau jos viršija nustatytą administravimo išlaidų sąmatą. Nemokumo administratorius privalo vadovautis administravimo išlaidų sąmatoje nustatytais išlaidų dydžiais (neturi teisės viršyti patvirtintos administravimo išlaidų sąmatos ir (ar) juridinio asmens vardu prisiimti šią sąmatą viršijančių įsipareigojimų) (JANĮ 75 straipsnio 4 dalis). Tačiau aplinkybė, kad administravimo išlaidų sąmatą tvirtina kreditorių susirinkimas, savaime nereiškia, jog iš šios sąmatos negali būti dengiamos kitos sąmatoje nenumatytos išlaidos. Jeigu tam tikros išlaidos pagal savo teisinę prigimtį skirtos bankroto procedūroms atlikti, kreditorių interesams bankroto procedūrų metu ginti, įmonės veiklai (išskyrus ūkinę komercinę veiklą) užtikrinti, tai tokios išlaidos turi būti dengiamos iš administravimo išlaidų sąmatos. Jei įmonė patyrė išlaidų po bankroto bylos iškėlimo, svarstyтина, ar jos neturėtų būti priskirtos prie administravimo išlaidų (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje).

Taigi nemokumo administratorius turi pagrįsti konkrečias administravimo išlaidas, reaguoti į atsiradusį ar pakitusį jų poreikį ir apie tai laiku informuoti kreditorius, kad jie galėtų priimti tinkamą sprendimą (spręsti dėl bankroto administravimo sąmatos padidinimo).

Praktikoje išskiriami du skirtingi būdai, kuriais gali pasinaudoti nemokumo administratorius, siekiantis patvirtinti sąmatą viršijančių administravimo išlaidų atlyginimą: gauti išankstinį kreditorių susirinkimo pritarimą sąmatą viršijančioms išlaidoms sąmatos keitimo forma arba, jei tokios išlaidos realiai buvo patirtos prieš tai nepakeitus administravimo išlaidų sąmatos, teikti kreditorių susirinkimui tvirtinti sąmatos viršijimo arba įmonės vardu prisiimtų sąmatą viršijančių įsipareigojimų ataskaitą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje). Vadinasi, kreditorių susirinkimas gali iš anksto numatyti poreikį didinti sąmatą arba pasilikti teisę kiekvienu atveju spręsti, ar ją padidinti.

Kai kreditorių susirinkimas nebuvo davęs išankstinio pritarimo didesnėms išlaidoms, nemokumo administratorius naudojami įstatyme nustatyta išlaidų didinimo tvarka. JANĮ detalčiai reglamentuoja administravimo išlaidų didinimo tvarką. JANĮ 75 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad kreditorių susirinkimas turi įvykti ne vėliau kaip per 20 dienų nuo administravimo išlaidų sąmatos viršijimo ar šią sąmatą viršijusių įsipareigojimų priėmimo dienos. Šio straipsnio 6 dalyje nustatyta, kad nemokumo administratorius privalo pateikti kreditorių susirinkimui argumentuotus paaiškinimus dėl bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatos viršijimo ir (ar) juridinio asmens vardu prisiimtų sąmatą viršijančių įsipareigojimų ir atitinkamai pakeistos bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatos projektą. Atitinkamai, kaip ir tvirtinant pradinę bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatą, jeigu kreditorių susirinkimas nepatvirtina pakeistos bankroto proceso administravimo išlaidų sąmatos, tai sprendžia teismas (JANĮ 75 straipsnio 7 dalis). Atsižvelgiant į bankroto proceso veiksmingumo tikslą, administravimo išlaidų sampratą, galima teigti, kad kreditorių susirinkimo patvirtintos

sąmatos didinimas yra galimas išimtiniais atvejais, kilus būtinoms papildomoms išlaidoms. Priešingu atveju, nemokumo administratoriui leidžiant laisvai nukrypti nuo kreditorių susirinkimo patvirtintos administravimo išlaidų sąmatos, būtų paneigtas kreditorių autonomijos principas ir jų valia dėl juridinio asmens turto naudojimo.

Kreditorių susirinkimas dėl konkrečių išlaidų ir jų sumų dydžio tvirtinimo ar netvirtinimo turi nuspręsti motyvuotai, atsižvelgdamas į objektyvias išlaidų atsiradimo priežastis, vadovaudamasis geros moralės nuostatomis, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. Kreditorių susirinkimas turi teisę dėl atsiradusių naujų aplinkybių (papildomų išlaidų) pildyti šią sąmatą, nustatytos išlaidos, esant objektyvioms priežastims, gali būti didinamos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje).

Nemokumo administratorius, sprenddamas, ar viršyti administravimo išlaidų sąmatą, turi įvertinti su tuo susijusias rizikas. JANĮ 75 straipsnio 8 dalyje nustatyta, kad jeigu kreditorių susirinkimas ar teismas pakeistos administravimo išlaidų sąmatos nepatvirtina, sąmatą viršijančios išlaidos ir (ar) juridinio asmens vardu prisiimti įsipareigojimai dengiami iš nemokumo administratoriaus lėšų. Nemokumo administratorius iš savo lėšų turi atlyginti nepatvirtintas administravimo išlaidas. Tačiau sistemškai aiškinant minėtą normą, kyla klausimų dėl jos suderinamumo su prievolių teisės reguliavimu. Prievoliniuose santykiuose skolininkas negali pasikeisti be kreditoriaus valios (CK 6.116 straipsnio 1 dalis). Todėl, jei bankrutuojanti įmonė prisiėmė prievolinius įsipareigojimus, ji ir turėtų juos įvykdyti, nebent kreditorius nuspręstų kitaip. Autorių nuomone, ši norma reiškia, kad tais atvejais, kai sąmata nėra padidinta, už prievolę kreditoriui lieka atsakingas bankrutuojantis juridinis asmuo (prievolės šalis). Todėl tokia skolą turi apmokėti (įvykdyti prievolę) bankrutuojantis juridinis asmuo kaip prievolės šalis (skolininkas), o sumokėtą sumą bankrutuojančiam asmeniui turėtų atlyginti nemokumo administratorius. Pažymėtina, kad naujausioje kasacinio teismo praktikoje nurodoma, jog administravimo išlaidas reglamentuojančios bankroto proceso nuostatos negali būti aiškinamos kaip nustatančios bankroto administratoriui imperatyvią pareigą gauti kreditorių susirinkimo pritarimą dėl administravimo išlaidų sąmatos keitimo prieš pareiškiant ieškinius teisme bankrutuojančios įmonės vardu, jei bylinėjimuisi skirtos lėšos sąmatoje nėra nustatytos ar kyla grėsmė, kad jos bus viršytos (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje).

Trečia, įmonė neturi pakankamai turto atlyginti administravimo išlaidų. Galima situacija, kai įmonė neturi turto bankroto administravimo išlaidoms atlyginti. Tokiu atveju kyla klausimas, ar gali būti priimamas sprendimas dėl įmonės pabaigos (Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje). Tai reiškia, kad „naujasis kreditorius“, nors ir turi galiojančią reikalavimą skolininkui (bankrutuojančiai įmonei), jo nebegali įgyvendinti, nes bankroto administratoriui net ir kreipusis dėl administravimo sąmatos keitimo (padidinimo), to nebūtų galima daryti.

Įstatymas nustato, kad bankroto proceso metu paaiškėjus, jog juridinio asmens turto nepakanka administravimo proceso išlaidoms apmokėti, turi būti vykdomas bankroto procesas supaprastinta tvarka. Pagal JANĮ 67 straipsnio 1 dalį, teismas gali priimti nutartį vykdyti bankroto procesą supaprastinta tvarka tik iki teismo nutarties likviduoti juridinį asmenį dėl bankroto įsiteisėjimo dienos ir tik tuo atveju, jeigu tenkinamos abi šios sąlygos: 1) juridinis asmuo nevykdo ūkinės komercinės veiklos; 2) juridinio asmens turto nepakanka bankroto proceso administravimo išlaidoms apmokėti. Šio straipsnio 2 dalyje reglamentuojama, kad teismas nutartį vykdyti bankroto procesą supaprastinta tvarka gali priimti: 1) savo iniciatyva bankroto bylos iškėlimo metu arba 2) nemokumo administratoriaus motyvuotu prašymu, gavęs kreditorių susirinkimo pritarimą, kai bankroto byla jau yra iškelta. Taigi, kai juridinio asmens turto nepakanka bankroto proceso administravimo išlaidoms apmokėti, nemokumo administratorius turi kreiptis į teismą dėl supaprastinto bankroto proceso pradėjimo.

Vis dėlto galimybė bankroto proceso metu pradėti supaprastintą procesą neišsprendžia administravimo išlaidų atlyginimo problemos, o tik pagreitina proceso užbaigimą. JANĮ nereglamentuojama, kaip atlyginamos bankroto administravimo išlaidos, kai juridinio asmens turto nepakanka atlyginti visas šias išlaidas.

Tais atvejais, kai užbaigiamos bankroto procedūros ir nepakakus turto lieka neatlygintų bankroto administravimo išlaidų, „naujojo kreditoriaus“ nepatenkintas reikalavimas tenkinamas bendrąja tvarka. Tačiau situacija, kai iš administravimo išlaidoms skirtų lėšų nebegalima patenkinti kreditoriaus reikalavimo, nereiškia, kad toks reikalavimas pasibaigia. Teismų praktikoje pripažįstama, jeigu po įmonės pabaigos atsiranda turto, iš kurio galėtų būti tenkinami likę nepatenkinti šios įmonės kreditorių reikalavimai, šie kreditoriai turi teisę kreiptis į įmonės bankroto bylą nagrinėjusį teismą su prašymu dėl šio turto paskirstymo, laikantis įmonės bankroto byloje nustatyto kreditorių reikalavimų tenkinimo eiliškumo ir jų proporcingumo (Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje). Tokių lėšų paskirstymo klausimą taip pat gali inicijuoti buvęs pasibaigusios ir išregistruotos įmonės bankroto administratorius, jeigu nebuvo padengtos tokios įmonės administravimo išlaidos (Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje).

Tačiau, autorių nuomone, tokia praktika kelia diskusijų dėl jos suderinamumo su prievolinių teisių santykių reglamentavimu. Visų pirma, CK 6.128 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad kai juridinis asmuo (kreditorius arba skolininkas) likviduojamas, prievolė baigiasi, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus, kai prievolė turi įvykdyti kiti asmenys. Taigi, atvejais, kai prievolė už likviduotą juridinį asmenį gali įvykdyti kiti asmenys, turi būti reglamentuojami įstatyme. Bankroto proceso metu likvidavus juridinį asmenį nebelieka ir prievolinio santykio šalies (skolininko). Nei šiuo metu galiojantis JANĮ, nei iki tol galiojęs ĮBĮ nenustatė, kad likvidavus juridinį asmenį prievolės už likviduotą bendrovę iš naujai paaiškėjusio turto turėtų įvykdyti kiti asmenys. Todėl, manytina, kad neįvykus bankrutavusio juridinio asmens teisių ir pareigų perėmimui likvidavus tokį juridinį asmenį, jo prievolės kreditoriams, kurių reikalavimai lieka nepatenkinti, baigiasi. Tačiau minėtos teismų praktikos pagrįstumo analizė nėra šio straipsnio nagrinėjimo dalykas ir ši problematika reikalauja atskiros studijos, kurioje turėtų būti įvertinami ne tik bankroto proceso tikslai, bet ir nuosavybės teisės atsiradimo bei prievolinių teisių santykių pasibaigimo pagrindai.

Taigi, jei iki nutarties likviduoti įmonę priėmimo įmonė nebeturi pakankamai turto atlyginti administravimo išlaidas, nemokumo administratorius turėtų siūlyti pradėti supaprastintą bankroto procesą. Tačiau jei priėmus nutartį likviduoti įmonę nebėra turto, iš kurio būtų galima padengti administravimo išlaidas, tai neturėtų kliudyti baigti bankroto proceso ir priimti sprendimą dėl įmonės pabaigos. Priešingu atveju juridinio asmens bankroto procedūros tęstųsi nepagrįstai ilgai ir tai nebūtų suderinama su veiksmingo juridinių asmenų bankroto proceso tikslu.

Išvados

1. Administravimo išlaidų dydis turi būti subalansuotas, užtikrinti veiksmingą bankroto procesą. Tai yra išlaidos, kurios atsirado po bankroto bylos iškėlimo ir yra būtinos bei tiesiogiai susijusios su bankroto proceso administravimo procedūromis. Asmenys, kurių reikalavimai nemokiai įmonei tenkinami iš bankrotui administruoti skirtų lėšų, laikytini „naujaisiais kreditoriais“, kurie turi būti skiriami nuo kreditorių, kurių reikalavimai atsirado iki bankroto proceso pradžios ir tenkinami JANĮ 94 straipsnyje nustatyta eiliškumo tvarka.
2. Patvirtinta administravimo išlaidų sąmata, esant poreikiui, gali būti keičiama. Nemokumo administratorius turi pareigą pagrįsti sąmatą viršijančių administravimo išlaidų būtinumą.

Atitinkamai kreditorių susirinkimas dėl konkrečių išlaidų ir jų sumų dydžio tvirtinimo ar netvirtinimo turi nuspręsti motyvuotai, atsižvelgdamas į tai, kokios yra objektyvios išlaidų atsiradimo priežastys, vadovaudamasis geros moralės nuostatomis, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. JANĮ nustatytas administravimo išlaidų nustatymo modelis, kuriame kreditoriams suteikiama didesnė autonomija priimančią sprendimą, laikytinas pagrįstu, suderintu su veiksmingo bankroto proceso tikslu.

3. Administravimo išlaidų atlyginimo problemų kyla, kai šios išlaidos viršija patvirtintą sąmatą ar juridinio asmens turto tiesiog nepakanka atlyginti patirtų išlaidų. Pirmu atveju nemokumo administratorius turi kreiptis į kreditorių susirinkimą įrodyti išlaidų būtinumą ir pagrįstumą. Antru atveju svarstyta, kokia tvarka turi būti atlyginamos administravimo išlaidos tarp „naujųjų kreditorių“. Siekiant užtikrinti veiksmingą bankroto procesą tais atvejais, kai, priėmus nutartį likviduoti juridinį asmenį, nebėra turto, iš kurio būtų galima padengti administravimo išlaidas, tai neturėtų kliudyti baigti bankroto proceso ir priimti sprendimą dėl įmonės pabaigos.

Literatūra

Norminiai teisės aktai

- Latvijos Respublikos nemokumo įstatymas (*Insolvency Law*). <https://likumi.lv/ta/en/en/id/214590-insolvency-law>.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262; 200.
- Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 31-1010.
- Lietuvos Respublikos įmonių restruktūrizavimo įstatymas (2001). *Valstybės žinios*, 31-1012.
- Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas (2019). TAR, 2019-10324.
- Vokietijos nemokumo įstatymas (*Insolvenzordnung*) <https://www.gesetze-im-internet.de/insol/>.

Specialioji literatūra

- Bork, R. (2020). *Corporate Insolvency Law, A comparative Textbok*. Internsentia.
- Eidenmüller, H. (2016–2017). *Comparative Corporate Insolvency Law*. European Corporate Governance Institute (ECGI). *Law Working Paper*, No. 319, *Oxford Legal Studies Research Paper*, No. 30.
- Jokubauskas, R. (2019). Kreditorių teisė gauti informaciją įmonių bankroto procese. *Teisė*, 113, 108–122, <https://doi.org/10.15388/Teise.2019.113.6>
- Jokubauskas, R., Višinskis, V. (2019). Teismo vaidmuo juridinių asmenų nemokumo procese. *Jurisprudencija*, 26(2), 442–456, <https://doi.org/10.13165/JUR-19-26-2-11>
- Kavalnė, S., Norkus, R. (2011). *Bankroto teisė*. Antroji knyga. Vilnius: Justitia.
- Tamošiūnienė, E. et al. (2020). Juridinių asmenų nemokumo proceso veiksmingumo užtikrinimas. *Teisė*, 116, 24–35, <https://doi.org/10.15388/Teise.2020.116.2>

Teismų praktika

- Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. sausio 24 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-67/2008.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. kovo 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-318/2009.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2012 m. balandžio 26 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-959/2012.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2A-701-798/2016.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2016 m. gruodžio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-913-178/2016.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2019 m. liepos 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-666-781/2019.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. birželio 2 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2-911-781/2020.
- Lietuvos apeliacinio teismo 2020 m. gruodžio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e2A-1320-407/2020.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-354/2009.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-234/2011.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-230/2011.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-112/2011.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-381/2013.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-518/2013.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-558-421/2015.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. gegužės 12 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-273-219/2016.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. liepos 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-357-690/2016.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. lapkričio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-423-687/2018.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. spalio 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-391-690/2018.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-294-611/2019.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. spalio 3 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-284-219/2019.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. vasario 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-37-823/2020.
 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2021 m. balandžio 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-88-823/2021.

Kita

Lietuvos Respublikos finansų ministerija. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo projekto 2018 m. spalio 23 d. aiškinamasis raštas Nr. XIIIIP-2777 [interaktyvus] (modifikuota 2020-03-08). Prieiga per internetą: <https://e-seimasx.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0654d060d68b11e8a3fadd00a256c61a?jfwid=-1cu7qroksn> [žiūrėta 2021 m. vasario 25 d.].

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2019 m. rugsėjo 4 d. nutarimas Nr. 924 „Dėl Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymo įgyvendinimo“ (TAR, 2019-09-11, Nr. 2019-14446; 2019-12-20, Nr. 2019-20790) patvirtinta UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law [online]. Prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/pdf/english/texts/insolven/05-80722_Ebook.pdf [žiūrėta 2020 m. vasario 18].

Problems of Determination and Payment of Bankruptcy Administration Costs

Egidija Tamošiūnienė

(Vilnius University)

Vigintas Višinskis

(Mykolas Romeris University)

Mykolas Kirkutis

(Mykolas Romeris University)

Remigijus Jokubauskas

(Mykolas Romeris University)

S u m m a r y

This article analyses the practical problems related to determination and payment of costs of bankruptcy administration. The costs of bankruptcy administration are an integral part of the insolvency proceedings of legal persons, since all insolvency proceedings involve certain costs.

In this article, the authors focus on the problem of the separation of costs of bankruptcy administration from other costs in such proceedings and also the commencement of bankruptcy proceedings when the debtor does not have enough assets to cover the costs of bankruptcy proceedings. The Law on Insolvency of Legal Entities of the Republic of Lithuania does not establish the definition of costs of bankruptcy administration and the requirements for determining such costs. Thus, by analyzing the characteristics of costs of bankruptcy administration, according to which certain costs can be attributed to administrative costs and are satisfied from the company's assets accumulated during the bankruptcy proceedings, the authors make suggestions on how these costs should be defined and separated from other costs in bankruptcy proceedings.

The authors argue that the costs of bankruptcy administration must be balanced. If creditors establish too low of an amount of such costs, an insolvency administrator may not be interested in finding the most effective ways to administer bankruptcy proceedings, and there would be issues with their payment. Nevertheless, excessive costs of bankruptcy administration mean that less assets will be used to meet the creditors' claims. Therefore, this article examines the criteria according to which the reasonableness of costs of bankruptcy administration shall be assessed. The authors found that decisions of the creditors' meeting to approve or not to approve specific expenses and their amounts should be motivated, considering the objective reasons for such expenses, in accordance with the principles of good morals, reasonableness and fairness. The authors also argue that an insolvency administrator seeking to increase the costs of bankruptcy administration also has a duty to motivate and justify the necessity and reality of such expenses.

The authors also analyze the problems of paying costs of bankruptcy administration when a debtors' assets are not enough to cover these costs. The article focuses on the case-law which recognizes that if, after the liquidation of a company, assets which could satisfy the remaining unsatisfied claims of its creditors appear, such creditors have the right to apply to the insolvency court for a distribution of those assets. The authors question whether such newly discovered assets could be used for the satisfaction of creditors' claims after the liquidation of a company.

Bankroto proceso administravimo išlaidų nustatymo ir apmokėjimo problemos

Egidija Tamošiūnienė

(Vilniaus universitetas)

Vigintas Višinskis

(Mykolo Romerio universitetas)

Mykolas Kirkutis

(Mykolo Romerio universitetas)

Remigijus Jokubauskas

(Mykolo Romerio universitetas)

S a n t r a u k a

Šiame straipsnyje analizuojamos praktinės problemos, susijusios su bankroto administravimo išlaidų kvalifikavimu ir apmokėjimu. Bankroto administravimo išlaidos yra neatsiejama juridinių asmenų nemokumo proceso dalis, nes visoms bankroto byloms vykdyti reikia tam tikrų išlaidų.

Straipsnyje autoriai nemažai dėmesio skiria bankroto administravimo išlaidų atskyrimo nuo kitų išlaidų problematikai, bankroto bylos iškėlimui, kai skolininkui nepakanka turto, ir bankroto proceso išlaidų apmokėjimui. Lietuvos Respublikos juridinių asmenų nemokumo įstatymas nenustato bankroto administravimo išlaidų apibrėžimo ir reikalavimų, kaip nustatomos tokios išlaidos. Taigi autoriai, analizuodami bankroto administravimo išlaidų požymius, pagal kuriuos tam tikros išlaidos gali būti priskiriamos administravimo išlaidoms ir tenkinamos iš bankroto proceso metu sukaupto įmonės turto, atsižvelgdami į atitinkamos teismų praktikos analizę, pateikia siūlymų, kaip šios išlaidos turėtų būti apibrėžtos ir atskiriamos nuo kitų bankroto procese patiriamų išlaidų.

Autoriai teigia, kad bankroto administravimo išlaidos turi būti subalansuotos. Jei kreditoriai nustatys per mažą administravimo išlaidų sumą, bankroto administratorius gali būti nesuinteresuotas rasti efektyviausių bankroto proceso baigimo būdų, kiltų problemų dėl jų apmokėjimo. Kita vertus, per didelės bankroto administravimo išlaidos reiškia, kad mažiau juridinių asmenų turto bus skirta kreditorių reikalavimams tenkinti. Todėl straipsnyje nagrinėjami kriterijai, pagal kuriuos turi būti vertinamas bankroto administravimo išlaidų pagrįstumas. Autoriai daro išvadą, kad kreditorių susirinkimo sprendimas dėl konkrečių išlaidų ir jų sumų dydžio tvirtinimo ar netvirtinimo turi būti motyvuotas, priimtas atsižvelgiant į objektyvias tokių išlaidų atsiradimo priežastis, vadovaujantis geros moralės nuostatomis, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principais. Taip pat autoriai teigia, kad nemokumo administratoriui, siekiančiam, kad būtų padidinta administravimo išlaidoms skirta suma, taip pat tenka pareiga motyvuoti ir pagrįsti tokių išlaidų būtinumą ir realumą.

Autoriai taip pat analizuoja bankroto administravimo išlaidų apmokėjimo problemas, kai skolininkui nepakanka turto, iš kurio turi būti apmokamos administravimo išlaidos. Straipsnyje kvestionuojama teismų praktikos, pagal kurią pripažįstama, kad jeigu po įmonės pabaigos atsiranda turto, iš kurio galėtų būti tenkinami likę nepatenkinti šios įmonės kreditorių reikalavimai, šie kreditoriai turi teisę kreiptis į įmonės bankroto bylą nagrinėjusį teismą su prašymu dėl šio turto paskirstymo, suderinamumas su bendraisiais prievolių pasibaigimo pagrindais, kai juridinis asmuo yra likviduojamas. Autoriai kelia klausimas, ar toks naujai paaiškėjęs turtas neturėtų būti laikomas šešėlininkiu, jei kreditoriai neperima bankrutavusios įmonės reikalavimo teisių.

Egidija Tamošiūnienė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Privatinės teisės katedros partnerystės profesorė, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėja. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – civilinis procesas, nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė.

Egidija Tamošiūnienė is a Professor of Partnership at the Department of Private Law, Faculty of Law, Vilnius University, and a judge of the Civil Cases Division of the Supreme Court of Lithuania. Her primary scientific interests and research areas are civil proceedings, insolvency law, and private international law.

Vigintas Višinskis yra Mykolo Romerio universiteto Privatinės teisės instituto profesorius, Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – civilinis procesas, nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė.

Vigintas Višinskis is a professor at the Institute of Private Law of Mykolas Romeris University and a judge of the Civil Cases Division of the Lithuanian Court of Appeal. His most important scientific interests and research areas are civil proceedings, insolvency law, and private international law.

Mykolas Kirkutis yra Mykolo Romerio universiteto Privatinės teisės instituto lektorius ir doktorantas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo padėjėjas. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – civilinis procesas, nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė.

Mykolas Kirkutis is a lecturer and candidate of PhD at the Institute of Private Law of Mykolas Romeris University and a judge's assistant at the Supreme Court of Lithuania. His most important scientific interests and research areas are civil proceedings, insolvency law, and private international law.

Remigijus Jokubauskas yra Mykolo Romerio universiteto Privatinės teisės instituto doktorantas, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo padėjėjas. Svarbiausi moksliniai interesai ir tyrimų sritys – nemokumo teisė, tarptautinė privatinė teisė, civilinis procesas.

Remigijus Jokubauskas is a PhD candidate at the Institute of Private Law of Mykolas Romeris University and a judge's assistant at the Supreme Court of Lithuania. His most important scientific interests and research areas are insolvency law, private international law, and civil procedure.